

ISSN 2959-1953
ISSN 2959-1961
<https://osvita.eeipsy.org>
<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.13>

МОСКАЛЕНКО Н.О.,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу,
НТУ «Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро, Україна

ВИСОЦЬКА Т.М.,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу,
НТУ «Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро, Україна

ГАЛУШКО Т.В.,

старший викладач, кафедра
перекладу, НТУ «Дніпровська
політехніка»,
м. Дніпро, Україна

НАПРЯМИ МОДИФІКАЦІЇ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ

MOSKALENKO N.O., VYSOTSKA T.M., GALUSHKO T.V.

Directions of the humanitarian cycle disciplines modification in the conditions of war. *The article emphasizes the necessity of analyzing the relationship between the collective picture of the world, which undergoes changes during the war, and the educational strategy in the field of the disciplines of the humanitarian cycle. The acquisition of sound academic background requires consistency of teaching methods and the ways of perceiving and producing information. Only under this condition there are no cases of de-semantization of educational values. In the conditions of war, we have faced the modification of the worldview value paradigm. National resistance has been embodied in speech, cultural, psychological and social phenomena due to the partial legalization of unregulated phenomena. There has been a failure of a stable structure of values based on the superiority of the ontological criterion of reasoning. Socio-cultural elements of national resistance became phenomenal violations of speech rules and etiquette norms, which are perceived as particularly inappropriate during the war. Elements of the educational process, especially in the field of humanitarian disciplines, also require checking for de-semanticization. In these conditions, the*

main task of humanitarian education is to restore the validity of one's own expression, to abandon the principle of familiarization and accumulation of information in order to successfully pass the test. Under these conditions, the main task of humanitarian education is to restore the validity of one's own declaration. The teaching methods of the disciplines should take into account the psychological peculiarities of the modern generation of higher education seekers, such as "clip thinking", for example. In the conditions of war, it is necessary to create a new educational discourse that would be a communicative time-space for discussing different points of view on certain information. It is also extremely important to exercise the skills of variable interpretation, to understand the sources and consequences of a certain message. These are the skills that can make you feel confident in the navigation around the battlefield of the information war and can prevent you from becoming an object of information manipulation. The new educational discourse envisages the status of the teacher as a source of constructive thinking, not an information flow. The time-space of the lecture class should be filled with the process of making judgments, expressing thoughts, suggesting various interpretations of the information. It should become a place for intellectual quests.

Keywords: *picture of the world, value paradigm of the world perception, de-semanticization of the word, validity of statement, educational discourse.*

МОСКАЛЕНКО Н.О., ВИСОЦЬКА Т.М., ГАЛУШКО Т.В. **Напрями модифікації дисциплін гуманітарного циклу в умовах війни.** У статті наголошується на необхідності проаналізувати взаємозв'язок між колективною картиною світу, яка потерпає змін під час війни, та освітньою стратегією у царині дисциплін гуманітарного циклу. Якісна освіта передбачає узгодженість методів навчання із способом сприйняття та продукування інформації, тільки при такій умові не виникають випадки десемантизації освітніх цінностей. В умовах війни відбулася модифікація ціннісної парадигми світовідчуття. Національний супротив втілюється у мовленнєвих, культурних, психологічних та соціальних феноменах через часткову легалізацію ненормованих явищ. Відбувся збій сталої структури цінностей, коли відчутна перевага онтологічного критерія вимірювання. Соціокультурними елементами національного супротиву стали феноменальні порушення мовленнєвих правил, етикетних норм, які під час

війни сприймаються особливо недоречними. Так само вимагають перевірки на десемантизацію елементи освітнього процесу, особливо у сфері гуманітарних дисциплін. У цих умовах головним завданням гуманітарної освіти є повернення валідності власного висловлювання, відмова від принципу ознайомлення та накопичення інформації задля успішного проходження тестування. Потрібно враховувати психологічні ознаки покоління здобувачів вищої освіти у методиці викладання дисциплін, наприклад, таке як “кліпове мислення”. В умовах війни є потреба створити новий освітній дискурс як комунікативний часопростір зіткнення точок зору щодо певної інформації, акцентувати навички варіативної інтерпретації, розуміння витоків та наслідків певного повідомлення. Саме ці навички дозволяють впевнено орієнтуватися у ситуації інформативної війни та не стати об’єктом інформаційної маніпуляції. Новий освітній дискурс передбачає статус викладача як джерела конструктивного мислення, а не інформаційного потоку. Часопростір лекційного заняття має бути заповненим процесом відтворення суджень, думки, варіативних інтерпретацій, своєрідних інтелектуальних квестів.

Ключові слова: картина світу, ціннісна парадигма світосприйняття, десемантизація слова, валідність висловлювання, освітній дискурс.

Вступ. Війна руйнує не тільки фізичний та психологічний стан життя, але й світосприйняття, світогляд, світовідношення. Війна породжує ситуацію хаосу на всіх рівнях життя. Ми мусимо сформулювати розуміння, як трансформується стійка (більш-менш в умовах розвитку начебто «невійни») картина світу, щоб зрозуміти, як трансформувати освітній процес у контексті гарантування якісної освіти. Колективне сприйняття системи цінностей, міфологеми суспільства, колективне розуміння правильності-неправильності потребують постійного моніторингу задля організації ефективного функціонування взагалі соціальних інституцій, зокрема й освіти.

Інформація про картину цінностей певного суспільства має бути підставою для формування планів та програм розвитку. У іншому випадку буде відбуватися процес породження такого двошарового світу: світ теорій, планів, завдань та світ реального функціонування. Цей процес справедливо ще назвати «засміченням інформаційного простору», інформаційно-екологічною катастрофою, подолати яку можна тільки тоді, коли будуть узгоджені завдання, моделі розвитку з ментальним станом суспільства.

Мета - обґрунтування можливості та необхідності впровадження нового освітнього дискурсу в царині гуманітарного циклу дисциплін в умовах війни як спосіб реалізувати принципи якісної освіти. Ознакою нового дискурсу має бути динамічний процес продукації ствердження, варіативного судження, розв'язання завдань за методом case study.

Виклад основного матеріалу. Аналіз оцінок, ставлень до того чи іншого явища, загальноприйнятих в українському суспільстві, дозволить окреслити «ядро» колективного світосприйняття. Безумовно, у контексті цього дослідження актуальним є розуміння того, як змінюються цінності, парадигми світовідношення та світогляду під час війни. Продуктивним є питання про те, що суспільство і вважало, і сприймало обов'язковим в освітньому процесі. І це прості речі, такі, як, наприклад, графік навчального процесу, який навіть під час пандемії, вважався непорушною «святинею». Ніхто не говорить зараз, під час війни, про меншу його значущість, але у системі цінностей розірвано сталий зв'язок між порушенням графіком та негативно оціненою ситуацією. Тобто до війни у нас сформувалось колективне сприйняття ланцюжку: порушив графік (запізнився, пропустив заняття, зменшив тривалість заняття і таке інше) – вчинив погано. Під час війни десемантизується цей зв'язок, Справа навіть не в тому, що порушення обумовлено технічними причинами, що війна руйнує віру в те, що такі явища, як графік навчального процесу, можуть мати цінність на тлі постійної небезпеки. Справа в тому, що людина зіткається з необхідністю порушити правило у контексті позитивно оціненого вчинка.

Або ланцюг таких обов'язкових явищ, як дотримання правил цензурної лексики. У мовленнєвій картині світу довоєнного часу нецензурна лексика сприймається за межею розуміння позитивного, дозволеного. Той факт, що вона увірвалась у простір літератури, свідчив про намір подолати фальшивість радянської моралі, подолати брехливий пафос правильності. Після лютого 2022 року нецензурна лексика подолала встановлені суспільством межі й цим виконала певне психологічне завдання. Всі ланки суспільства феноменально погодились на позитивне сприйняття всім відомої відповіді «руському кораблю». Як відомо, у перші тижні війни вулиці міст (принаймні Дніпра) було заповнено білбордами з цим написом (до речі, пісня гурту TVORCHY «Heart of Steel», що представляє Україну на Євробаченні-23, презентує загальну суспільну інтенцію лютого 2022 алюзією: When to stick your middle finger up in the air). Відбувся і семантичний, і культурний злам.

Семантично негативне заборонене явище набуває протилежного контекстуального значення: прояв позитивних рис нації. Семантична трансформація апіорі забороненої лексики знищує бар'єри між різними соціальними ролями (викладач – студент, батьки – діти). Відбувається значущий злам заборони, який руйнує сталу структуру уявлень про межі правильної мовленнєвої пове-

дінки. Звичайно, ситуація національного супротиву виправдовує ці трансформації, але нас цікавить саме феномен перетворення колективної картини світу, відповідно, можливості або необхідності модифікації освітнього процесу в царині гуманітарного циклу дисциплін.

Наступний приклад зламу сталої структури у контексті «дозволено-заборонено» – це правопис. На рівні підсвідомості людина оцінює помилки у мовленні як апіорі негативні. До речі, у літературних творах модернізму використали прийом орфографічної чи пунктуаційної помилки як спосіб подолати структури правильності, підкреслюючи бажання вийти за межі загальноприйнятих правил, продемонструвати можливість життя за межами порядку, допустити хаос як елемент життя у постійному процесі відновлення. Порухення орфографії як художній прийом долає межі мистецтва і вбудовується в картину світу сучасного українського суспільства як жест протесту, як спосіб демонстрації зневаги. І тепер у мовленнєвому просторі написання декількох власних імен з рядкової літери набуває нового соціокультурного значення. Парадигма оцінювання довоєнного життя не актуальна під час війни, однозначно не дозволене тепер може виявитися ознакою героїзму або патріотичної позиції.

У структурі колективної свідомості зрушилась ієрархія цінностей у бік розкриття важливих соціокультурних значень через легітимізацію заборонених давніми правилами явищ, через подолання десемантизованих ритулів. Колективне порушення мовленнєвих правил, вихід за межу, має культурологічний ефект зняття масок. З психологічної точки зору, суспільство у критичному стані стресу не приховує обличчя за етикетом, не приймає фантомних цінностей, профанованих стверджень. Ця закономірність має бути врахована при організації освітнього процесу в умовах війни, а саме загострена реакція на неправдивий пафос, маніпулятивні ствердження, невиправдані дійсністю вимоги та завдання. Освітняни мають виходити з того факту, що людина, яка зіткнулась із ситуацією загрози життю, підсвідомо зафіксувала критерії у парадигмі цінностей, де все вимірюється цінністю життя.

Взагалі, ми зіткнулись з проблемою усвідомлення можливості таких історичних подій, які ніяким чином не вписувались у картину світу пересічної людини і суспільства взагалі. Відбулось те, про що всі говорили: «не може бути». Реальність комп'ютерних ігор, фантастичних фільмів, історій про війни в інших країнах і, навіть, у власній – під назвою АТО, увірвались в звичну реальність так, що пріоритети минулого життя пересунулись ближче до простору фантомних явищ. Цей переворот у колективній свідомості – усвідомлення, що і таке буває (вибухи, руйнація міст, будинків, смерті, хаотичність у начебто цивілізованому світі) ще очікує свого глибокого дослідження в багатьох аспектах: психологічному, філософському, культурологічному й соціо-

лінгвістичному. На цьому етапі ми маємо знайти механізми, які забезпечили б втілення якісної освіти в умовах, до яких складно адаптуватись, які змінюють сталі цінності, які вимагають модифікації всіх складових освітнього процесу, принаймні, у царині гуманітарного циклу дисциплін.

Відповідність освітньої стратегії, методології, концепції способу мислення, сприйняття та продукування інформації, що притаманий здобувачам освіти, тобто певному поколінню, вже давно має стати головним завданням освітньої реформи. Перспективи втілення такої відповідності, іншими словами, узгодженості освітньої концепції з колективною картиною світу, напевне, ще не окреслені у часі й вимагають ґрунтовних досліджень.

Сьогодні доцільно стверджувати про дві стратегії освіти: перша – рятівна, друга – трансформаційна. Рятівна передбачає збереження того, що можна зберегти, спрощуючи, зменшуючи завдання, вимоги, відповідно, обсяг матеріалу. Така позиція акцентує перевагу соціально-психологічної корекції. Робота у напрямку навчання, розвитку когнітивних здібностей, практичних навичок відбувається у міру сил. У такій ситуації важливо зберегти навчання як певний ритуал, певну структурну гілку картини світу. Тому більш значущим є повторення звичних атрибутів освітнього процесу (викладення матеріалу, контроль засвоєння матеріалу: тести, опитування, бали). Так учасники освітнього процесу зберігають соціальні структури та колективну свідомість від хаосу, у межах звичної картини світу. Саме повторення повсякденних дій здатне зберігати конструктивну поведінку.

Щодо трансформаційної стратегії зрозуміло, що не йдеться про реформи, сьогодення унеможливує спланувати концептуальні перетворення в освіті. Але потрібно враховувати, що з руйнацією звичного, з десемантизацією багатьох концептів формується новий колективний дискурс, який презентує українську націю у контексті героїчного архетипу [1, 47]. Цей процес не може відбуватися без участі медіа контенту, який протягом року акцентує абсолютно нові концепти національної свідомості у площині позитивних значень. Загальні довоєнні акценти тяжіли до негативних значень, активно запроваджувалась українцям конотація незадоволеності (урядом, законами, рівнем життя, культурою, медициною, освітою і таке інше), що закономірно приводило до переваги концепту «українське – неякісне» перед «обирай українське». За декілька воєнних тижнів нового медіа контенту, що змінив дискурс у напрямку позитивних конотацій щодо всього українського, очевидно змінився загальний суспільний погляд на переваги та недоліки країни. Статус української мови після повномасштабного вторгнення – один з вагомих цьому факту доказів.

Новий український дискурс охоплює тему культурних кодів, що не усвідомлювались як різновид не тільки культурної експансії, але й як засіб дове-

сти до забуття національно-культурні здобутки України. Звільнення українських міст від пам'ятників О. Пушкіну, Максиму Горькому, Катерині II викликають у деяких громадян запитання: «А Пушкін у чому винен?». Напевне, в першу чергу освітяни мусять пояснити, що руйнують не пам'ятник Пушкіну, а код іншої культури, яка вбудовується в українську свідомість, формує світогляд та світовідчуття, де головує концепція невід'ємної причетності до чужої культури як єдиної умови існування.

Позбавлення кодів експансії на фізичному рівні – тільки перший крок до переформування концептуальної самоідентифікації у площині національної свідомості. Наступний крок – освітня стратегія у напрямку нової парадигми цінностей, яка у свою чергу формує колективну картину світу з відповідним національним дискурсом, до семантичного ядра якого входять концепти з морально-етичної царини: «гідність», «честь», «щирість», «гордість бути українцем», з політичної: «незалежність», «демократія», «євроінтеграція». Таким має бути контекст, семантичний простір освіти взагалі, та гуманітарної зокрема. Йдеться не тільки про тип інформації, якою потрібно заповнити освітній контент з гуманітарних дисциплін, більш суттєвим є глибока трансформація освітньої концепції, яка охоплює всі складові освітнього процесу.

Дистанційна освіта під час карантину вже продемонструвала серйозну проблему, скажімо, статусу власного слова, способу роботи з інформацією, узгодженості обсягу матеріалу з можливістю результативного його засвоєння, відповідності мети заняття дійсним потребам. У воєнний час ці проблеми модифікуються під впливом зміни ціннісної парадигми світосприйняття, але саме у цей час, коли у публічному медіапросторі є тяжіння до створення концепту чесного відкритого щирого мовлення, освіта може впроваджувати відповідний новий навчальний дискурс, створювати відповідний освітній простір, наповнювати його нескопійованим словом. Концепт чесного слова має бути створеним не стільки в етичній площині, скільки в семантико-культурологічній, коли цінується суб'єктність як джерело породження слова, на другому плані стилістика, витонченість, стандартизація, відповідність жанру.

Сьогодні освітяни мають усвідомити: гостра проблема, що існує давно в українській освіті, пов'язана з методами роботи з навчальним матеріалом, з інформацією, має частково вирішуватись зараз, коли суспільство потребує як ніколи живого справжнього слова, народженого перед слухачами, наповненого справжніми (не профанованими) переконанням мовця. Сьогодні як ніколи не сприймаються фантомні цінності, ідеї, гіпотези і таке інше. Ми маємо усвідомити, що продовжувати збільшувати дистанцію між справжніми потребами здобувачів освіти та освітнім контентом гуманітарного циклу – це шлях, який українська освіта вже проходила у радянські часи. Освітяни мають хоча б окреслити шляхи узгодження освітнього процесу з парадигмою цін-

ностей, з колективною картиною світу здобувачів освіти. Із всього, що має бути врахованим, можна назвати цінності орієнтири сучасної молоді, способи сприймати та продукувати інформацію, орієнтація у парадигмі «дозволено – недозволено», «важливо – неважливо», «своє – чуже», також у парадигмі «власне мислення – сформоване під впливом».

Відома теорія поколінь Штрауса-Гоува, незважаючи на скептичне ставлення наукового світу, не залишається поза увагою сучасних психологів та педагогів, тому що вона створює певну парадигму аналізу ціннісної орієнтації, світовідчуття того чи іншого покоління, ставить питання про загальносуспільні фактори, що впливають на формування свідомості поколінь, незважаючи на регіональні, національні, культурні відмінності. Зрозуміло, що характеристика поколінь надається у крайньому узагальненні, з великої відстані, і тому, можна припустити, її впізнавано. Так, наприклад, спостереження щодо «кліпового мислення». Цей термін охоплює спосіб сприйняття інформації та загалом тип мислення так званого цифрового покоління, людей, народжених у 2000-х. Зазначено, що «кліпове мислення», колажне сприйняття, формується під впливом інформаційної перевантаженості [2]. Доцільно поставити питання про тип мислення інших поколінь у ситуації інформатизації суспільства. Невже «кліпове мислення» не є загальною ознакою людського світосприйняття XXI сторіччя? Невже виключно підлітки тяжіють до фрагментарної інформації, до формату «топ цікавих фактів», колажу висловлювань без окресленого контексту? Цілком можливо, що «кліпове мислення» є ознакою не тільки колективного мислення, але й способу продукування інформації: у медіапросторі, у соцмережах, у художній літературі (наприклад, жанр роману-колажу). Навіть така активна увага до презентації матеріалу у форматі PowerPoint свідчить про становлення «кліпової», колажної комунікації. Оціночні судження науковців, журналістів, педагогів щодо такого явища малоперспективні. Цей феномен нашого часу очікує ґрунтовного культурологічного, когнітивного, нейролінгвістичного та психологічного дослідження, щоб стати одним з факторів, що впливають на формування освітньої стратегії.

Враховуючи таку особливість мислення, можна модифікувати методикку навчання: виклад матеріалу має бути чітко структурованим за певним принципом – парадоксального зіставлення інформації, порівняння ситуацій та оцінок. Відповідно, метою може бути саме формування навичок класифікувати інформацію, визначати витоки інформації, варіанти її сприйняття та інтерпретації. Вже час відмовитися від конспектів лекцій та рефератів, від безперервного копіювання інформації та складання колажу з її фрагментів у вигляді рефератів обсягом 15-20 сторінок. Сучасне покоління здобувачів освіти давно сприймає такі завдання як формальну роботу, так само як і викладачі. Жанр реферату вже давно перетворився на ритуальне завдання,

коли потрібно або задати що-небудь, або здати що-небудь. Його функціональна складова як виклад існуючих концепцій стверджень і таке інше теж має ознаки колажу. Цей науковий вид роботи у свій час мав навчальне значення і так звану валідність, але вже давно перетворився у формальне наповнення 15-20 сторінок скопійованого з інтернету тексту за темою. Тобто завдання, що в якісь часи було перспективним, зараз десемантизовано та дає фантомний результат. І якщо методисти запропонують викладачам вимагати якісного виконання реферату, це завдання буде вимагати окремого курсу, де потрібно переконати у його доцільності, наповнити обґрунтування нефантомними аргументами значущості, подолати прагматичну дистанцію між розумінням реальних потреб здобувача та навчальним завданням, навчити студентів зіставляти інформацію, інакше очевидна невинуватість та недоцільність таких вимог. Тобто завдання, яке не вписується у парадигму світогляду, буде завжди спрофанованим. З цієї тези має виходити освітня стратегія.

Які завдання на заміну реферату можуть бути валідними і якомога менше схильними до профанації, якщо враховувати, наприклад, ознаки «кліпового мислення»? Перш за все, завдання пошукового характеру, які передбачають власне суб'єктивне ствердження, завдання - квести. В контексті гуманітарних дисциплін головною метою має бути формування вміння аналізувати витоки інформації, механізму її впливу на свідомість. Саме у ситуації інформаційної війни вкрай актуальним є здатність критично осмислювати інформаційні потоки, навички знаходити позалінгвістичні елементи. Зараз ми маємо навчити не тільки створювати висловлювання, а й реконструювати його, що дасть змогу хоча б частково захистити суспільство від інформаційних маніпуляцій. Завдання викладача – зрозуміти, що часопростір заняття має бути не стільки наповнений інформаційним матеріалом, скільки демонструвати процес сприйняття інформації, провокувати парадоксальні інтерпретації інформації, націлювати на формування власної точки зору на інформацію. Ефективність засвоєння навчального матеріалу забезпечується аналітичним вирішенням конфлікту, парадоксів, наслідків або витоків певної ситуації (соціальної, мовленнєвої, культурної, комунікативної). Тобто метод case-study може стати одним із способів мотивувати пошуки, відповідно, вивчення певної інформації задля вирішення конкретного завдання [3, 18].

Більшість науковців пишуть про негативні риси «кліпового мислення» [4, 2], відповідно доводять необхідність знайти методи навчання задля його подолання [5, 22]. І це знову як в радянські часи прагнули перевчити всіх шульг, виходячи з погляду на учнів як піддатливий матеріал, а на освітній заклад як на здатний зліпити з людини що завгодно. Помилковим є розуміння способу сприйняття інформації у царині «нормально – ненормально», «правильно – неправильно», «перспективно – неперспективно», тоді одразу виникають пропозиції все довести до

«правильності» з неактуальними до сьогодення критеріями. Немає перспектив у розумінні сучасного світосприйняття як хворобливого – освіта візьме за мету лікувати, і швидше за все, не досягне бажаного результату, тому що освіта у такій функції не вписується у картину світу покоління, народженого у 2000-х, вона приречена на ще більше дистанціювання, ще більше ігнорування, ще більшу формалізацію. Суспільна думка про освіту так і залишиться у контексті, що окреслений бажанням отримати якісну освіту та незадоволенням українською освітою. Звичайно, виникає питання, як «вписати» освіту у сучасний тип світосприйняття, як подолати феноменологічну ситуацію розбіжності наукового мислення з феноменом, який Гуссерль назвав «життєсвітом», як довести, що ці розбіжності не є нормою функціонування освіти зокрема.

Неузгодженість освітнього дискурсу з колективною картиною світу є причиною десемантизації фундаментальних освітніх концептів, теоретичних суджень, структурних елементів. Так, наприклад, структурними елементами будь-якої освітньої програми є визначення мети, завдань, результатів, теоретичної та практичної значущості дисципліни. У більшості випадків ці елементи наповнюються стандартною інформацією, яка давно сприймається як ритуальна, відповідно, десемантизована. Навіть ніхто не дивується цій десемантизації, тому що у свідомість вбудовано концепт «ритуальних, десемантизованих значень» як виправданих звичкою, сталою структурою освітнього нектального дискурсу. Освітній процес не може реально змінюватися у таких умовах, реформи обмежуються інноваціями або на формальному рівні, або на папері, або настільки несуттєво у кількості випадків та якісних показників, що не відчутні колективною свідомістю.

Щоб реалізувати трансформацію освітньої концепції та стратегії, потрібно усвідомити статус освіти у суспільстві і, відповідно, формувати наповнення певними освітніми програмами. Тобто: у якій мірі освіта – це сфера послуг, у якій – соціальний інститут? В Україні оголошено, що вища та професійна освіта – це сфера послуг. Такий статус передбачає орієнтацію на вимоги та потреби здобувачів освіти, акцентує суб'єктність студента. Виникає питання про статус викладача. Абсолютно очевидно, що викладач як джерело інформації сьогодні не є актуальним і навіть виправданим. У царині гуманітарних дисциплін викладач має демонструвати процес мислення, розгортати ланцюг питань – відповідей, шляхи формування ствердження.

Висновки. Саме зараз, в умовах війни у царині гуманітарних дисциплін затребуваний новий освітній дискурс, який має узгоджуватися із світоглядними принципами мислення здобувачів освіти. У ньому формується 1) неавторитарна комунікація, 2) співтворчість, 3) навчальний процес, що тяжіє до заміни оцінок шкалою результативності виконаного завдання, 5) значущість власного слова, думки, позиції, 6) розуміння реальної мети певної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Поповський А.М. Світоглядні реалії в освітньому процесі в умовах війни. // Освіта в умовах війни. Матеріали II Форуму академічної спільноти 20-24 червня 2022 року. Дніпро, 2022. С. 44-47.
2. Книш І. «Кліпове» мислення учнів (студентів) як норма і умова сучасної освіти. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82949/1/Knysh_wpr_13_2018.pdf;jsessionid=69D1943F7A3694A20C115E8488CFEBA9 (дата звернення: 01.02.2023).
3. Дригола К.В., Глущенко А. В. Метод кес-стаді як сучасна методика викладання, що сприяє покращенню морально-психологічного стану здобувачів освіти в період війни.//Освіта в умовах війни. Матеріали II Форуму академічної спільноти 20-24 червня 2022 року. Дніпро, 2022. С.17-19.
4. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблеми «кліпового мислення». Київський політехнік 2011, № 2 (2936). С. 2.
5. Чаплук Я.В., Чуйко Г.В. Кліпова хаотичність як маніпулятивна технологія соціально-психологічного впливу в кіберпросторі. Psychological journal.2018. № 3.С.21 – 40. URL: <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/268/182> (дата звернення: 01.03.2023).

Transliteration of References:

1. Popovsky A.M. (2022). Worldview realities in the educational process in the conditions of war. // Education in the conditions of war. Materials of the II Forum of the academic community, June 20-24, 2022. Dnipro, 2022. P. 44-47.
2. Knysh I. (2023). «Clip» thinking of pupils (students) as a norm and condition of modern education. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82949/1/Knysh_wpr_13_2018.pdf;jsessionid=69D1943F7A3694A20C115E8488CFEBA9 (access date: 01.02.2023).
3. Drigola K.V., Glushchenko A.V. (2022). The case-stage method as a modern teaching method that contributes to the improvement of the moral and psychological state of education seekers during the war.//Education in the conditions of war. Materials of the II Forum of the academic community, June 20-24, 2022. Dnipro, 2022. P.17-19.
4. Bakhtina H.P. (2011). Informatization of society and problems of «clip thinking». Kyiv Polytechnic. No. 2 (2936). P. 2.
5. Chaplak Y.V., Chuyko G.V. (2018). Clip chaos as a manipulative technology of socio-psychological influence in cyberspace. Physiological journal. 2018. No. 3.S.21-40. URL: <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/268/182> (access date: 03/01/2023).

Отримано 09.02.2023
Рецензовано 22.02.2023
Доопрацьовану версію отримано 25.02.2023
Прийнято до друку 27.02.2023

MOSKALENKO N.O.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Translation, Dnipro Polytechnic National Technical University, Dnipro, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4433-6334>
E-mail: Moskalenko.N.O@nmu.one

VYSOTSKA T.M.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Translation, Dnipro Polytechnic National Technical University, Dnipro, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4184-4942>
E-mail: Vysotska.T.M@nmu.one

GALUSHKO T.V.

Senior Lecturer, Department of Translation, NTU «Dniprovsk Polytechnic», Dnipro, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1045-9731>
E-mail: halushkot@gmail.com

DIRECTIONS OF THE HUMANITARIAN CYCLE DISCIPLINES MODIFICATION IN THE CONDITIONS OF WAR*

<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.13>

* публікація здійснена за рахунок спільного гранту СЄІП (Україна - Франція) та БФ «Освіта: майбутнє»